שלבי הלימוד

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם:
חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין,
ואינו נכנס לתוך דברי חברו,
ואינו נבהל להשיב,
שואל כענין ומשיב כהלכה,
ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון,
ועל מה שלא שמע אומר 'לא שמעתי',
ומודה על האמת.
וחלופיהן בגולם

התמקצעות בכל תחום, לרבות במסחר בשוק ההון, דורשת תכנון, סדר, ידע וניסיון. הבנת מסלול הלימוד המדורג, מאפשרת למשקיע לתכנן את התפתחותו המקצועית בצורה מציאותית ומונעת פיתוח ציפיות לא ריאליות - האחרונות שכיחות מאוד בקרב שחקני השוק ומהוות גורם מרכזי לכישלונם.

את שלבי ההתפתחות המקצועית ניתן לחלק לארבעה:

1. **אי-הכרה בחוסר-יכולת;**
2. **חוסר-יכולת מודעת;**
3. **יכולת מודעת;**
4. **יכולת תת-הכרתית;**

כל שחקן שוק, ללא יוצא מן הכלל, יתנסה בשני השלבים המוקדמים, לפי סדר הופעתם, אולם לא כל שחקן יצליח לעבור לשלבים הבאים, החיוניים להצלחתו המקצועית. מטבע הדברים, משקיע יזהה את השלב ההתפתחותי רק בדיעבד, רק לאחר שיקפוץ לשלב הבא. המעבר בין שלב אחד למשנהו לעולם לא יהיה חד-תקופתי המעבר בין שלב אחד לאחר ילווה בתופעות ורגשות מהשלב הקודם. יידרש פרק זמן מסוים כדי לזנוח לחלוטין את תופעות השלב המוקדם יותר בזמן. כל מעבר לשלב המתקדם ילווה בתחושות של התעוררות ("נפילת אסימון").

אי-הכרה בחוסר-יכולת - אם אין יראה, אין חכמה

בשלב זה אנשים כלל אינם יודעים עד כמה הם אינם יודעים. שלב זה מאפיין את השחקנים המתחילים, אלו שמעוניינים להצליח במסחר אך לא מבינים את חשיבות התכנון המוקדם והצורך בפיתוח שיטת מסחר סדורה. אנשים אלו מאמינים ביכולת מולדת לייצר רווחים. הם לא יתנו לכשלונות החוזרים ונשנים להפריע לאמונתם. בשלב זה הביטחון-העצמי (הפסול) והאגו (ההרסני) נמצאים ברמתם הגבוהה ביותר ושולטים על מרבית מעשי השחקן. הביטחון-העצמי הגבוה איננו מבוסס על יכולת, כי אם על בורות והכחשה. האגו הגבוה מביא בדרך-כלל לרמייה עצמית ופומבית (נטייה להשכיח הפסדים, או לדווח על הצלחות בלבד לקרובי משפחה, חברים ומכרים, כאשר הכישלונות גדולים הרבה יותר). האגו הגבוה לא מתיר לשחקן בשלב זה לקבל שום ביקורת שהיא, בוודאי לא כזו שמוכיחה אותו על חוסר-הידע המופגן שלו והוא יהיה בטוח לחלוטין בעליונות יכולתו. בשלב זה השחקן מתגלה בבורותו הגדולה ביותר. שחקן בשלב זה נוטה גם שלא לקחת אחריות למעשיו ותמיד יעדיף להאשים כוחות חיצוניים בהפסדיו (external locus of control) לפלטפורמות מסחר בשלב זה, נוטה לסבך עצמו עם עשרות אינדיקטורים שונים ומשונים ושיטות איזוטריות למינהן, במקום להתמקד בפשטות ובתנועת המחיר על ציר הזמן. שחקן בשלב זה ינסה ללא הרף אסטרטגיות השקעה - ייכנס לטווח קצר ויכנע עצמו לאחר הפסד צורב שהוא משחק למעשה לטווח ארוך. ייכנס לטווח ארוך ולאחר הפסד גדול יטען כי כעת הוא עובד על סיבובים קצרים. ייכנס למניות כבדות ולאחר הפסד כואב יעבור למניות קטנות. ישחק עם נגזרים ויעבור למניות. יפסיד שם ויעבור למכשיר אחר וחוזר חלילה. זהו

השלב בו השחקן מהווה את הסכנה הגדולה ביותר לכיסו. רק ירידה ברמת הביטחון-העצמי ובאגו יאפשרו מעבר לשלב הבא.

<u>חוסר-יכולת מודעת</u> - <u>דע מאין באת ולאין אתה הולך</u>

בשלב זה אנשים יודעים שאין הם יודעים הרבה. בשלב זה שחקן יתחיל להבין את גודל המשימה שעומדת בפניו. זהו השלב המתסכל ביותר בחיי הסוחר, אולם גם השלב החשוב ביותר להתפתחותו המקצועית. בשלב חוסר-היכולת המודעת, סוחרים מתחילים להבין שהמנטרות השחוקות ואמרות-השפר הנפוצות לא שוות דבר. השחקן מתחיל להבין שהטיפים החמים שמופצים סביבו, כלל לא מועילים. הסוחרים המצויים בשלב זה הרגישו כבר מהם הפסדים כואבים ומבינים כי עליהם לצמצם את חשיפתם לשוק, לצמצם סיכון, עד להשגת ידע מתאים. סוחר שממשיך לסכן סכומי כסף גדולים מדי, עדיין נמצא בשלב הקודם, עדיין האגו משחק אצלו תפקיד מרכזי והוא לא יוכל לעלות שלב עד שירגיש את תחושת הקפיטולציה ויבין עד כמה הוא אינו מבין. כאמור, שחקן שהגיע לשלב הנוכחי יחוש תחושת תסכול קשה (אך מועילה להמשך הדרך). שחקן כזה מבין שניתן להשיג רווחים בשוק, אך חש תסכול מכך שהרווחים הארעיים שהושגו נמחקים בהפסדים מייד לאחר מכן. כל השחקנים בשלב זה מאופיינים בחוסר משמעת, חוסר תכנון מוקדם וחוסר שיטת מסחר סדורה לניהול הסיכונים הטבועים בשוק ההון, אך מתחילים להבין שקיימת גם "דרך אחרת", מתחילים לרצות ללמוד. תהליך לימוד הכרחי זה נחשב (בשגגה) ככישלון, אולם הוא מהווה חלק הכרחי משלבי הלימוד של כל מקצוע שהוא. בשלב זה, היכולת גדולה למעשה מהביטחון-העצמי אך תחושת התסכול מאפילה על ההישגים.

<u>יכולת מודעת</u> - <u>אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו</u>

שחקנים שהגיעו לשלב זה מתחילים לפעול בצורה מתוכננת וסדורה, מתחילים לבסס שיטות מסחר מותאמות אישית ולהתאמן על היכולת לבצען בפועל, לשפר יכולת זו אט אט, ללמוד עוד מקטע ועוד שיטה וליישם את תוכניות המסחר בדיוק רב יותר ויותר. לשלב זה חשיבות מכרעת לאימון המשמעתי. בשלב הביטחון העצמי ילך ויגבר, אך הפעם, בניגוד לשלב הראשון, לביטחון יהיה ביסוס יכולתי. בסוף שלב זה, השחקן יפעל במדויק על-פי כללי המסחר שלו ולא יסטה מהתכנון המוקדם שנקבע מראש לכל פעולה ופעולה בשוק. האימון המשמעתי בשלב זה נפרס על פני שנים רבות והוא המרכיב החשוב ביותר הדרוש בכדי לזנק לשלב הבא.

<u>יכולת תת-הכרתית</u> - <u>עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה</u>

שחקנים בעלי יכולת תת-הכרתית הינם הסוחרים המאומנים והמקצועיים ביותר. אלו שחקנים עם ניסיון רב שאומנו במשחק בשוק ההון במשך שנים רבות. סוחרים אלו לא עוקבים, במודע, אחר תוכנית מסחר (סיסטם), אלא יודעים באופן תת-הכרתי לזהות את העת הנכונה לכל פוזיציה ופוזיציה. שחקנים אלו מאופיינים בסבלנות רבה והם משחקים בשוק רק בפרקי זמן מוגבלים ומסוימים בהם הם מזהים את ההזדמנות המתאימה. שחקנים בשלב אחרון זה מפעילים יכולת "אינטואיטיבית" לכאורית בלבד - למעשה מדובר ביכולת תת-הכרתית ליישם את מאגר הידע והניסיון העצום שלהם כדי לזהות טריידים בעלי סיכון נמוך וסיכוי פוטנציאלי גבוה. שחקנים אלו מביניים שמדובר במשחק הסתברותי בלבד. לעולם לא תשמעו משחקנים בשלב זה צעקות שמחה ואושר, התרברבויות או דרמטיזציה של המציאות. השחקן מתייחס בשוויון נפש להצלחות, מבין שכי שלונות וטעויות מלווים וילוו לפחות מחצית ממעשיו ויגביל טעויות (הפסדים) אלו למינימום. בשלב זה מקבלים את "הדין" שכי שלונות והפסדים הם חלק מהמשחק ההסתברותי. רואים בהפסדים מעין "הוצאה עסקית" מתחייבת שלא ניתן למנוע אותה לחלוטין, אלא יש לעבוד עמה - להגביל אותה, מכירים בטעויות מוקדם ככל שניתן ועוברים לטרייד הבא. ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק...